

N:o 25.

Herr Jöns Olsson i Nordanå: Om klockare- och folkskolelärarebefattningarnes förening samt om fördelning på kommunerna af det för folkskoleväsendets befrämjande på ordinarie stat uppförda anslag.

Klockarnes löneförmåner och göromål hafva till följe af flera orsaker under senare tider så förändrats, att så väl lönen för dessa tjenstemän, hvar för sig särskildt, som ock lönen i förhållande till de göromål, som numera lagligen äligga klockare, alldeles icke stå i något rättvist förhållande till hvarandra. Det tyckes derfore vara af behovet högeligen påkalladt, att någon förändring vidtages i afseende på denna tjenstemannaklass. Om dessa tjenstemän fortfarande anses för oundärliga, tror jag det vara högst nödigt att deras löner komma att regleras, helst som de äro så olika afönade, att lönen varierar emellan 3 å 400 R:dr och 2 å 3,000 R:dr. Detta förhållande har sin naturliga grund dels deri att på somliga ställen alls icke finnes något klockareboställe, hvaremot inom de flesta socknar äro boställen, mindre och större, så att många finnas som gifva ett till och med tvåtusen Riksdaler i årlig afkastning och derutöfver; dels i sjelfva bestämmelsen om sättet för lörens utgörande. I gamla Sverige är klockares rättighet att bekomma af hvar bonde, d. v. s. matlag, årligen 1 kappe råg, 1 kappe korn och 1 kappe hafra samt ersättning för sitt besvär vid vining, barndop, kyrkogång och begrafning. Vid ett sådant förhållande är det klart, att för hvarje hemmansklyfning och för hvarje nybygges anläggande, klockarnes löneförmåner ökas utan motsvarande tillökning i hans göromål. I nya Sverige deremot är klockarens lön bestämd i ett visst quantum spanmål, s. k. helgonskyld, varierande mellan 20 skäppor och 20 tunnor att utgå af hvarje församling, utom ersättning för ofvannämnda besvär, jemte så kallade altarematkakor, hvilka äro genom prejudikat sistlidet år bestämda att motsvara minst 2 kappar råg, att utgå af hvarje hushåll, hvartill kommer att klockaren har rättighet till offer, Jul-, Påsk- Pingst- och Allhelgonedagarne. Härvid bör dock anmärkas, att offret troligen kommer att betydligt förminskas efterhand som regleringen af presterskapets löner komma att tillämpas, emedan detta offer hittills samtidigt uppburits af pastor och klockare och alltmer och mer betraktas som en frivillig afgift.

Med förestående har jag velat visa, hvaruti klockarnes löneförmåner bestå och huru dessa utgå; återstår att se till hvad klockaren är skyldig att för dessa löner uträtta.

Klockares skyldighet är att bestrida kyrkosången, sörja för ringning och klämtning, d. v. s. se till att detta sker på behöriga tider, han skall ock vara presterna vid gudstjensten, skriftermål och när det befallas uti socknebud samt annan kyrkotjänst vid handen, men ingalunda genom någon kyrkoherdes enskilda tjänst besväras, hindras eller afhållas ifrån den pligt honom åligger att med all flit och trohet drifva barnaläran. Vidare är han skyldig att vara kyrkoherdens brefbärare hvarjemte han bör förstå att med åderlåtning allmogen betjena. Detta är det hufvudsakliga af hans tjensteåligganden.

Om man uppdrager en jemförelse mellan klockarens löneförmåner och hans göromål, så stå dessa, i de flesta fall, alldeles icke i något rimligt förhållande till hvarandra, hvaremot lönen i åtskilliga församlingar är så ringa, att klockaren på densamma ensamt omöjligen kan existera. Vill man återigen se till hvilken och huru mycken tid klockaren är upptagen af sina göromål, så inskränker den sig hufvudsakligen till Söndagen, då de flesta förrättningar försiggå, emedan det lär vara högst sällan som pastor besvärar klockaren till biträde vid socknebud. Från äldre tider har klockarens göromål varit helt andra och flera, hvilket ock framgår klart af såväl kyrkolagen som flera, ännu delvis gällande författningar, att klockaren varit församlingens skollärare och följaktligen har han i denna förenade egenkap bekommit sin lön. Att klockarne fortfarande fått behålla sina löner oafkortade, oaktadt de i sjelfva verkligheten blifvit befriade från barnundervisningen, torde förklaras deraf att klockaren varit deras egentliga titel, och skollärarebenämningen icke länge funnits till. Här af framgår således också att från äldre tider har, af klockarens göromål, kyrkosångens bestridande ock betraktats som hufvudsak och hans skyldighet att undervisa barnen såsom bisak. Genom det förändrade förhållande att folkupplysningens befrämjande numera tyckes vara ett gemensamt mål, för hvilket statsmagterna täfla med hvarandra att sträfva för, torde barnundervisningen vara lika vigtig som kyrkosången. Mig synes derföre som man nu kunde vända om denna fråga, då det förut varit klockarnes skyldighet att undervisa barnen, anser jag att det hädanefter bör vara skollärarnes skyldighet att bestrida kyrkosången.

I Kongl. Maj:ts nådiga Stadga angående folkundervisningen den 18 Juni 1842, § 6 mom. 7, är det visserligen tillåtet att, med kyrkoherdens och församlingens bifall, lärarebefattning i folkskola kunde få med klockaretjänst förenas; men, då härtill fordras både kyrkoherdens och församlingens gemensamma samtycke, blifver detta alltid, synnerligast med vår nuvarande kommunala rösträtt, beroende på enskilda personers godtycke. De större olägenheterna härvid äro likväl de, nemligen: att, då klockare- och skollärarebefattningarne förenas, på sätt nu sker, är det vanligen moderförsamlingen, eller den socken hvaruti klockarens boställe är beläget, som af denna förmån sig begagnar, utan att annexförsamlingarne deraf hafva ringaste fördel, oaktadt dessa i sin mån bidraga lika mycket till klockarens aflöning; hvarförutan, om ock klockarelön uppgår till flera tusen riksdaler, den likväl bibehålles ensamt för den skollärarebefattning, med hvilken klockaretjänsten blifver förenad. Då, såsom förut är visadt, det varit klockarens skyldighet att äfven undervisa församlingens ungdom, har följaktligen den åt honom anslagna lönen varit afsedd som aflöning för båda dessa förenade bestyr, och torde derföre billigheten fordra, att den klockare, hvars lön, som sådan, uppgår till ett betydligare belopp,

låter dela med sig åt de personer, som biträda honom i hans skyldighet med barnaundervisningen, likväl så att klockarebestyret serskildt aflönades der detta blir förenadt med skollärarebefattningen.

Något egentligt hinder för skollärarne att sköta äfven klockaretjensten torde näppeligen förebaras, då inom rikets 1,426 pastorat redan år 1866 enligt folkskoleinspektörernes berättelser 843 lärare voro tillika klockare, och af dessa, då socknarnes antal i riket utgör 2,430, bestriddes antagligen klockaretjensten af flertalet i två eller flera socknar. Då man således har tillräcklig erfarenhet af att dessa tjänster utan olägenhet lämpligen kunna förenas, ser jag intet skäl, hvarföre man skall uppskjuta med att äfven förena de återstående 583; likväl på det icke skolläraren skall dragas alltför mycket ifrån sin egentliga lärareverksamhet, anser jag det vara lämpligast om en skollärarebefattning i hvarje socken, hvar för sig serskildt, förenades med klockaretjensten och således äfven annexförsamlingarne tillerkändes den förmånen att af sin andel i klockarelönen kunna bidra till skollärarnes aflöning, hvartill de också med allt skäl må vara lika berättigade som moderförsamlingen. På så sätt blef visserligen klockareantalet i det närmaste fördubbladt. Men då inom riket redan åren 1864—1866 funnos 2,795 folkskolelärare, hvaraf 2,426 voro examinerade och 88 folkskolelärarinnor samt 2,273 småskolelärare och lärarinnor, så och då folkskolelärarnes antal årligen ökas återstå likväl många platser för de folkskolelärare, som sakna håg och anlag för kyrkosångens bestridande.

Genom att på ofvanförda sätt förena de oftanämnda befattningarne tror jag att man skulle kunna erhålla ett för folkskolan alltför välbehöfligt understöd. Då man med säkerhet kan antaga, att klockarnes löneförmåner uppgå i medeltal till 1,000 R:dr årligen, så uppkommer för de 583 klockarne, som ännu icke innehafva dermed förenade skollärarebefattning, den lilla nätta summan af 583,000 R:dr, hvilken nu af de särskildta församlingarne utgår, utan att dessa deraf hafva något egentligt gagn. Om dessa medel i stället hufvudsakligen användes för folkundervisningen på så sätt att klockaretjensten med skollärarebefattningen förenades, tror jag att detta skulle i många socknar blifva en ganska välkommen hjälp i aflöningen åt församlingens skollärare och torde detta i så fall, äfven i allmänhet, blifva likgiltigt, huruvida de bestämmelser som ännu förefinnas i äldre stadganden, angående klockares löneförmåner, komma att kvarstå eller ej, emedan de utgifter, som hittills varit afsedda för klockares aflöning, med lika mycket skulle minska bidragen till folkskolelärarne.

Af förestående framgår, att jag anser att hvarje församling bör oförtryckt för ändamålet få behålla alla för klockaretjensterna afsedda löneförmåner, vare sig boställen, spannmål, penningbidrag eller hvad det vara må; men då en större del församlingar härigenom skulle erhålla ett betydligt understöd för deras folkskoleväsende och andra återigen icke deraf hafva någon fördel, så tror jag att de förstnämnda, i de flesta fall, kunna hjälpa sig utan statsbidrag och billigheten fordrar att de kommuner, hvarest inkomsterna till de båda befattningarne äro mindre, fingo så mycket större andel i det på ordinarie stat uppförda statsanslaget för folkupplysningens befrämjande, i mån af tillgång.

Stödjande mig på de fakta och skäl jag anført, tillåter jag mig vördsamt föreslå, att Riksdagen ville för sin del besluta:

- att alla klockaretjenster, i mån af nuvarande innehafvares afgang, hädanefter böra med skollärarebefattningarne förenas;
- att en skollärare inom hvarje kyrkoförsamling sköter de för samma socken serskildt förefallande klockarebestyr;

att hvarje församling får behålla den andel i klockarelönen, som af samma församling utgår, vare sig andel i klockarebol, bidrag med säd eller penningar, eller hvad det vara må, att till aflöning åt församlingens egen klockare och skollärare använda;

att den skollärare, som äfven sköter klockaretjensten, bör för detta senare bestyr erhålla minst ett mot halfva skollärareminimilönen motsvarande belopp;

att, der lönen för förenade klockare- och folkskolelärarebefattningarne öfverstiger 800 R:dr, eger församlingen rättighet att öfverskottet använda till öfrige af församlingens lärare; och

under förutsättning att förestående förslag vinner Riksdagens godkännande, att hela det på ordinarie stat uppförda statsanslaget för folkskoleväsendets befrämjande framgent fördelas på sådana kommuner, hvars inkomster till både klockare och skollärare icke uppgå till stadgad minimibelopp, i mån af behof och tillgång.

Om remiss till Stats-Utskottet anhålles vördsamt.

Stockholm den 21 Januari 1869.

Jöns Olsson

i Nordanå.

N:o 26.

Af Herr O. B. Olsson: Om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, rörande ändringar i Kongl. Förordningen den 1 April 1843, om prestval.

Det lär icke kunna förnekas, att af alla valförrättningar, som ifrågakomma inom vårt land, inga äro mera viktiga och maktpåliggande än de, genom hvilka församlingens själasörjare utses, enär af dessa vals utgång kan bero ej allenast enskilda individens utan äfven generationers både andliga och lekamliga välfärd; så borde dessa val vara ordnade på ett sådant sätt att ändamålet med dem vinnes,